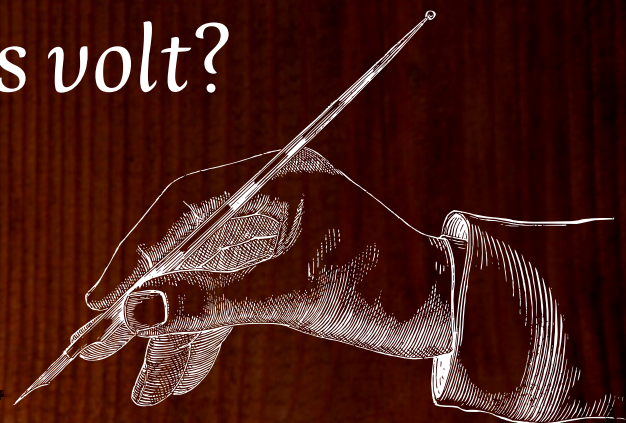

Egyszer volt, hogy is volt?

Lelemezés

Ásotthalmi történetek

A kemence

Régen Ásotthalom területén akár a tanyavilágban vagy falun, szinte minden háznál volt kemence. A kenyér vagy kelt kalács sütése szinte heti rendszerességgel történt a kemencébe, ez attól is függött ugye, hogy mekkora volt a család. Nekem már gyerek koromban is feladatomban volt a kemence fűtése. Anyáink régen összeszedték a rőzsét, tányiricaszárát, /napraforgószárát/ az utóbbi mondjuk gyorsabban ellobbant a fűtés során, akkor ebből többet kellett fűteni. Ehhez kapcsolódik az a kérdés is, hogy mennyi rőzsét kellett eltüzelni, egy kenyérsütés esetén? Ez függött ugye a fűtőanyag minőségétől, lehetett például akácrőzse, amiből 5-6 kéve elég volt, ami nagyon jó melegített vagy szőlővessző, olajfának a rőzséjét is mindig összeszedtük fűtőanyagnak.

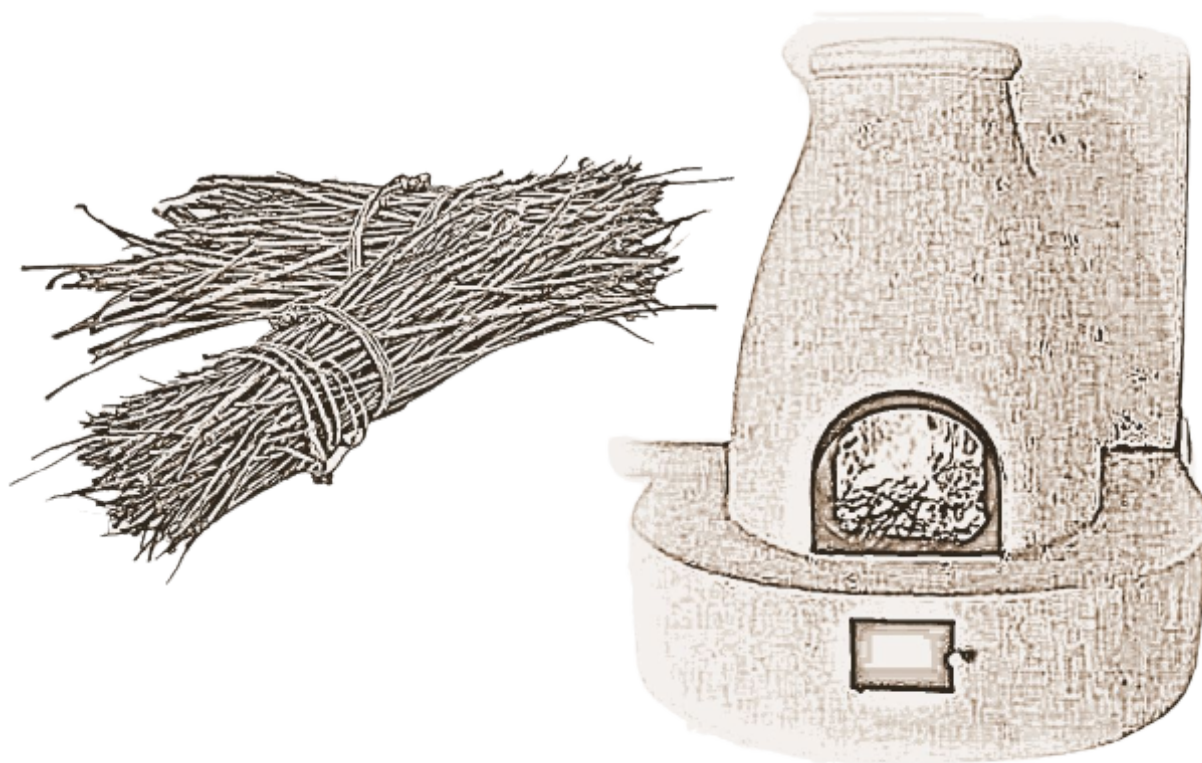
Amikor begyújtottak a kemencébe, akkor hol az egyik oldalába, hol a másik oldalába tettük a rőzsét, felváltva ugye. Mert a kemence fűtése az úgy működik, tanultam én „Papp Ferencné Irénke nénitől” ezt föltétlenül írják bele, hogy sose ott melegszik a kemence belseje, ahol ég a rőzse, hanem a másik oldalt. Ezért kell mindig cserélgetni, hogy hol az egyik oldalba, hogy a másik oldalba rakjuk a rőzsét. És amikor az bizonyos mennyiségű rőzse elfogyott, volt a szénvonyó, azzal kellett a parazsat szét piszkálni, és ha szikrázott a kemence alján a parázs akkor elég meleg volt. Akkor szét terítettük a parazsat és amikor alább hagyott a parázs, akkor kihúztuk a parazsat és vizes söprűvel ki söpörtük, hogy tiszta legyen és utána raktuk be a kenyeret, vagy kalácsot, mikor mit sütöttek. Utána fölrakták az előtét, az vót a neve, és természetesen sűrűn levették megnézni, hogy mit csinál nehogy túl süljön.

A kalács egy óra vagy kevesebb, kenyér az hosszabb ideig sült. Megemeltük a kenyeret, megkopgattuk az alját, és ha késznek láttuk, akkor mögmosdattuk tiszta hideg vízzel és akkor szép fényesek lettek. Votak olyan időszakok is, amikor hideg volt nagyon, vagy régen használták a kemencét, akkor még előfűtést is kellett csinálni. Télen, ha valakinek volt búbos kemencéje, ami bent vót a szobába, akkor kívül vót a kemence ajtó a konyhába vagy az előszobába és úgy fűtötték be. Így aztán az egész ház föl volt melegítve. Aminek aztán a padkáján nagyon jót lehetett így melegedni.

Eleinte vályogból, mög fűzfavesszőből és székfödes sárból, fonták körbe és abból csinálták a kemencét. A mostani időkben már szép téglából is csinálják ezt. És azok a kemencék másnap reggelig is tartották a meleget.

Elbeszélte: Tóth Istvánné Irénke néni

A kendő

Mi még akkó mezítláb möntünk az iskolába. Úgy első osztályos lehettem. Akkó még nem volt cipőnk, hanem fakumpla, hogy így ki faragták a fát, oszt abbú. Igaz hogy haragudtunk érte, mert nehéz volt. De mink abba jártunk télön nyáron, mert nem volt cipőnk. Oszt égyünk mönt az iskolába, másik nem mönt. Osztani köllött, mert testvérök voltunk többen. Oszt akko' az iskolába égyikünk délelőt mönt, másik délután. A sötétben bizony bizony fétünk sokszor haza mönni. Akkoriban még köllött az ötven méteres belépő. Még akko álltak a katonák minden sarkon. Azok csak igzoltak, akik gyüttek, nem lehetött elmönni anélkül. Az sokka' jobb világ vót akkó. Nem ilyenök vótak az embörök sé mint most. Akkó segítőbbek voltak. Összefogtak. Neköm vót égy olyan kendöm, aminek a széle nemzeti zászlós vót, így körbe karikára. Ilyen négysarkos és zászlók voltak rajta. Én nem tudom hogy hitták azt a tanítót, nem tudom mögmondani a nevit, direkt orosz vót mög orosz tanító is vót nem is tanított mást, csak azt. Aszonta, hogy adjam azt én neki oda. Aszonta, biztos nem buktat mög. Az orosz az nekünk nem mönt. Odaadtam a kendőt neki, csak hogy ne buktasson mög. Több olyan kendöm nem is lött.

Elbeszélte: Horváth Rozália, Ásotthalom

Gyűjtötte: Páricsi Beáta

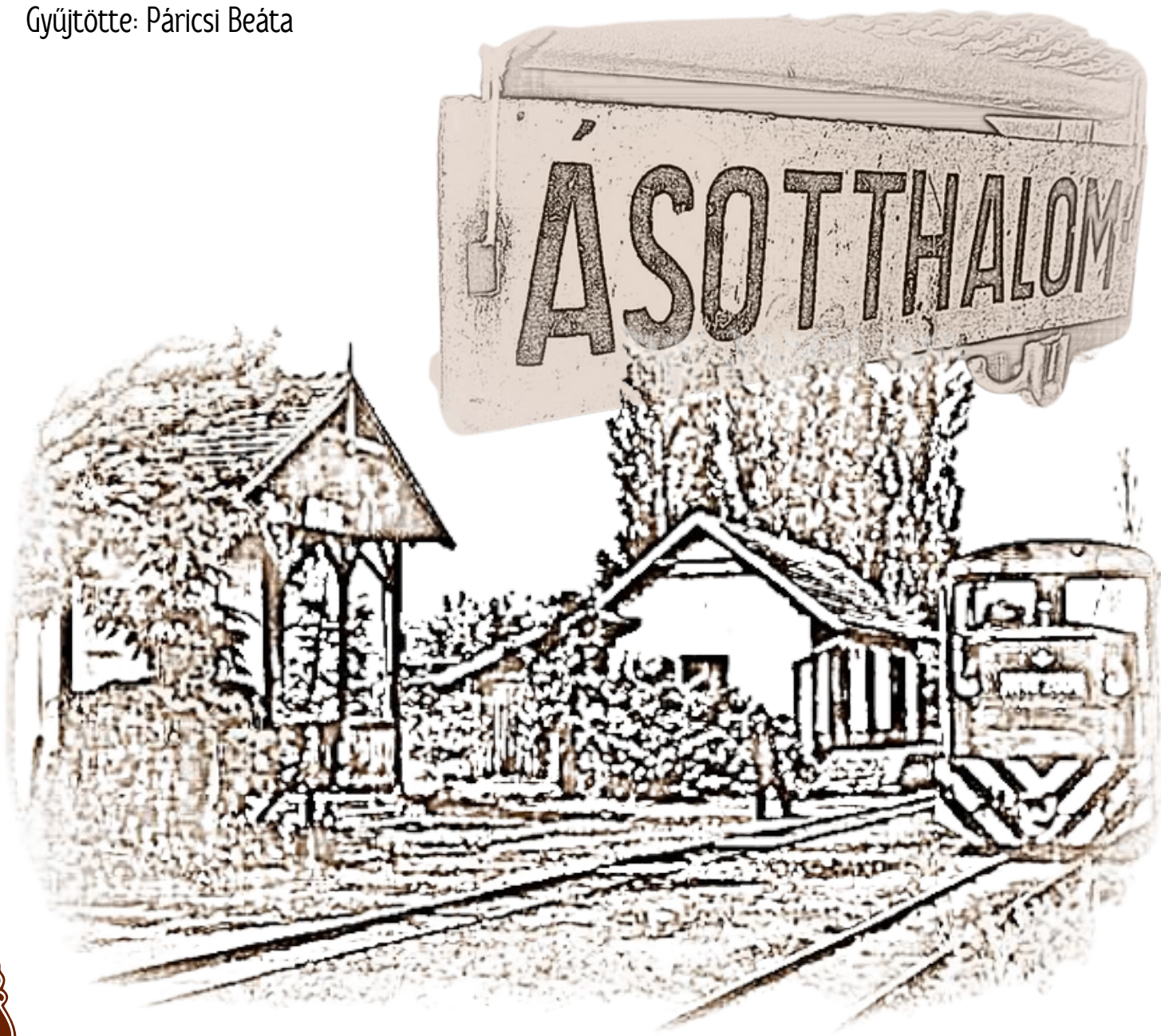
A kisvonatról

Régön akko piacra is a kisvonattal jártunk. A tojást, a csirkét, mindönt, ami csak létözött, azon szállítottak. Lógtak a peronokon, mert nem fértek, főleg szerda mög szombaton.

1974. augusztus 1- jén szüntették mög. Nagyon sajnáltuk, de különben sokkal jobb a busz, rágyüttünk mi, mertennek hosszú vót mire az bedöcögött, mög vissza, nem is sűrűn járt. És bizony öt-hat kilométerrű kölött mönni az állomásig. Vót a Rókabögyös, Dobó Iskola, Kissor, Mórahalom, Nagyszéksós, Feketeszél, Kunhalom, ott elágadzott Pusztamérge felé, mert arra is járt a vonat, és akkó utána Szentmihálytelek, Szabadkai út, Hattyas telep és Szeged. Így vót. Erre emlékszök, de hogy tégnapelött mit kajáltam arra már nem... - neveti el magát Etelka néni.

Elbeszélte: Csóti Jánosné Etelka néni

Gyűjtötte: Páricsi Beáta

Ahol sosem fagy be a víz, az elsüllyedt harang története

„Ahogy a bejárónk volt, jobb oldalon, nem tom’ ott mög van-é még az a kis gödör. Ott vót egy kis terület, ahol a víz nem fagyott be sosé. Ott van abba a gödörnek az alján egy harang.

Köröséri kislány vótam én, és a szomszédokkal összejártunk, mög nagyapám is mesélte (Vásárhelyi Ferenc, 1880-ban született). Ott egy templom vót valamikor. A ’30-as évek elején a Bokor Zoltán nagyon kíváncsi volt arra, hogy ott elsüllyedt egy harang. Annyira kitudták ásni, hogy köteleket kötöttek rá a harangra. A Bokor Zoltán ökröket vitetött oda és mögpróbálták húzni ki, de ahányszó mögmozdították, a harang annyiszó csúszott léjbe. Sokszó elmesélték, hogy el köllött engedni az ökröket, mer’ csúszott léjbe a harang. Sokat kijárt oda a Móra Ferenc is kutatni később.

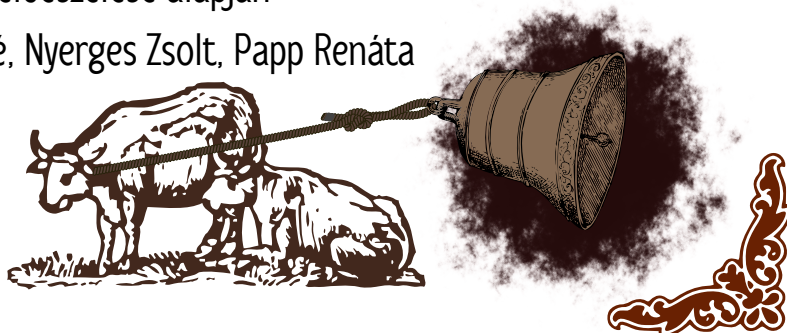
Mög azt is mondták, hogy ott elsüllyedt egy templom. Anyukámék a szőlőnek fordítottak, és ott még találtak egy csontvázat és egy pár arany fülbevalót, ott vót mellette.

A Gardi Imre bácsiék, aki a gazda volt, nagyon embörszeretőek voltak, nagyon segítőkészek. Épületeik sok vót, mög vót egy nagy csikó korlát az istálló mögött kint. Édösapám mesélte, hogy akkor még nem voltak arra házak, csak egy járás vót – erre emlékszök. De arra is emlékszök, hogy sokszó mondták, hogy az Imre bácsiéknál az a víz sosé fagyott be.”

A kessori út mellett áll egy halom. Az eredete egyelőre rejtélyes. Érdekessége, hogy tájidegen kövek és homok egymásra rakott rétegeiből áll. Körülötte pedig egy pár ével ezelőtti mezőgazdasági rombolás miatt csontok is felszínre kerültek. A csontok között ott jártunkkor koponyacsont maradványt is találtunk. A helyi legenda szerint egykor itt egy templom magasodott, ami az idők folyamán ledőlt. A tanya mellett lévő gödörbe esett a templom harangja, melyről a fenti elbeszélés is szól. A területen egykor Móra Ferenc is kutatott a helyiek szerint, egészen bent a tanya udvarán, az épületrészek között is. A vizesgödör mellett – amiben a harangot keresték – ma is van egy kút, mely az a bizonyos “soha be nem fagyó” forrás lehet.

Németh Gézané, Erdödi Jolán ásoththalmi lakos elbeszélése alapján:

A történet gyűjtésében segített: Németh Gézané, Nyerges Zsolt, Papp Renáta

A cséplőgép

Itt is úgy volt, hogy Péter Pál körül megérett a gabona, akkor kézi kaszával arattak, mi mög szödtük a markot, de mié úgy mondták nem tudom. Szödtük a markot sarlóval, előre csináltunk kötelet a kalászból, abba bele raktuk a kévét utána bekötöttük abba a szalma kötélbe, és akkor száradt estefeléig, akkorra mögszáradt, összehúzgáltuk és raktunk belőle keresztet. Mikó gyűtt a cséplőgép, mink azt nagy csodálkozással néztük, hogy rakják föl a kévét a cséplőgépbe. Vót ötető, aki rakta bele, akkor volt olyan rész, hogy az egyik részön a gabona szem gyüt ki a zsákok oda föl voltak aggatva, a másik felől mög a szalma, akkó' alulról mög a polyva. Két féle fajta polyva volt, volt láng polyva a másik meg törek. A láng polyvával régen tapasztottak, azza' olyan szép simára. A törek mög aljazni volt jó, vagy mondjuk vályog vetéshez is használták. Meg elmentünk másik házakhoz is néznia cséplőgépet, me' az nekünk nagy csoda volt, mög érdekes. Vót olyan, aki húzta ki a szalmát a cséplőgépbe, akkó' vót két rudasfa ilyen hosszú arra rá rakták, lekötötték kötéllal és akkó' ilyen lépcső, vagy létra, amivel fő vitték a szalmakazalra. A szalmakazalon mög vót egy szalmakazlas és rakta a kazlat, az körülbelül tudta, hogy mekkorát kő csinálni mög betetejézni. És utána meg le köllött kötni szalma kötéllel, mög betetejézni, hogy ne vigye el a szél. Így vót az aratás.

Volt, akinek sok vót az aratni valója, akkó oda elmentek részibü aratni, azt mán nem tudom mög mondani, hogy hanyadábü. És akinek nem vót olyan sok, az saját maga aratott. Nálunk csak az én apám aratott vagy a bátyám, mink mög szödtük a markot. De, akinek vót ilyen sok főggye 100 és 200 is, akkor voltak részesők.

Hát én nem is tudom tiz-tizenegy, így valahogy vótak a cséplőgép mellett, elfelejtettem mán. Hát igen, köllött kettő kéve hányó hol az egyik hol a másik, kellett váltani. Akkor a mázsánál ott is kettő, ilyen tiz-tizenegyen voltak.

Őket gabonával fizették. Mög köllött nekik ebédöt adni, vagy reggelire vagy délutánra. Röggelire szalonna, kenyér vagy turó, vacsorára sok helyen krumplis tarhonyát főztek vagy paprikás krumplit kolbásszal. Aztán leterítették egy nagyponyvát – a gépesőknek vót nagy ponyvájuk –, oda kirakták sorba a tányérokat, akinek volt, akinek nem mi adtunk. És oda ültek körbe és szödték az ennivalót, így öttek. Mögköszönték. És utána mentek a következő tanyára. mink mög elmosogattunk utána.

Elbeszélte: Szögi Jánosné Ónozó Anna

Gyűjtötte: Papp Renáta

HATÁR-ESETEK

az 1940-es '50-es évekből

„Eleinte igen kezdetleges vót a szerb–magyar határ kijelölése – kezdte Imre bácsi. Vizesárokból és szalmacsóvával betekert végű oszlopokból állt. A szerbek állomáshelye a Garai csőszház (erdészház), ismertebb nevén Karola vót. A katonák unalomból vagy provokálásból az oszlopokat beljebb–beljebb rakták a magyar oldalon. A mieink meg visszarakták az eredeti helyükre. A helyiek ezt „csóvarakodásnak” nevezték. Az árok se volt nagy akadály, könnyű vót átugrani. Sikerült is még egy tehénnek is, mög a mellőle el nem maradó birkának. Később a tehén visszajött, de egyedül. A gazdaasszonyuk a keresésére indult, hiszen a családoknak mindön állatra nagy szüksége vót. A halasi parancsnokságon tött panaszt. A parancsnoktól tudta mög, hogy paprikás lött a birkából. Az árát viszont mögkapta. Vigyázott is azután mindön gazda az állataira. Ezek a történetök mosolyogni valók, de amik akkortájt a piacozókkal történtek, éppen az ellenkezőjük.

Sokan jártak Szabadkára a környékről. (Határszél–kis Gátsor–Gátsor–VIII.ker.) Ki gyalog, ki biciklivel vagy lovaskocsival. A Garai háznál simán átengedték őket a szerb katonák, de visszafelé önkényesen „vámot” szödték. Vót akitől a biciklijét, mástól a lovát vették el. Szöröncsés vót az, akitől a híroesen finom szabadkai cipót kobozták el.(egyébként magyar pék sütötte). Azt, aki ellenközni mert, annak még verést is beigértek.

– A határzár kiépítése vetött véget ennek a borzalomnak. Kubikos munkára toborozták az emböröket. Talicskával, lovas kocsival dolgoztak napi 50 ft-ért. Ez jó pénznek számított akkor. .

Födét hordtak a vizes területek föltöltésére, a határsáv (nyomsáv) kijelöléséhez. Még a jó állapotban lévő kis erdőt is tarra vágták, hogy a figyelő állásokban az örök egymást jobban lássák.

Ásás közben korsókra, még koponyákra is bukkantak. Úgy gondolták h temető lehetett ott régön. A leletök sorsáról viszont nem hallottunk utána.

–Elkészült a műszaki határzár. Akiknek a földjük útban volt, azokét kisajátították, de kártérítést fizettek érte. A mi szőlősünk csak egy kis része vót érintve, ezért vállaltuk, hogy nagyon vigyázva műveljük, hogy nehogy beriasszon a rendszer.

–A környékben élők többsége szögényen élt, nem vótak nagygazdák. Mégis kuláklístára került egy család. Nekik nagyobb tábla szőlejük volt, azt pedig ötszörös szorzóval számolták. A családfő igazságtalannak tartotta ezt, féltette az életüket. Elhatározta, hogy átszöknek a határon, de nem vállalják a kulákok üldözött sorsát. A terve az vót, hogy készít egy kétágú létrát, amelyet a drótok fölé helyez. Akik mögkérdőzték, hogy mi lösz ez, azoknak azt mondta, hogy tyúklétra. Egyik éjjel kis batyukkal fölszerelve át is futottak a határon. Mindönt itthagytak, amiért keservesen mögdőgoztak, csak az életüket mentötték. Többé nem láttuk őket. A mögmaradt erdőszélben építkezések is kezdődtek. A lakosoknak azt mondták, hogy ezek szanatóriumok lösznek. Persze sokan nem hitték ezt el, egymás között beszéltek ki is. Szigorúan büntették azokat, akiket rajta kaptak, hogy mást mondanak. A Nagykéri Őrs is ekkor készült. Sokkal később alakult meg a Határőrség. Ez nyugalmat hozott a falunak. Mindönki élhette a nem könnyű, de mögszokott életit. Voltak, akik vigyáztak ránk.

Ezzel kapcsolatban az Ásotthalom krónikája című könyv 72. oldalán pontos adatokat lehet találni. (Barsi Józsefné)

Addig azonban történtek még emberpróbáló események.

„A Magyar erdő közelében, hozzánk kb. 500 méterre három ágyú volt a földbe ásva. A célzó pajzs és a csöve Szerbia felé irányítva. Magyar katonák tötték a dógukat, velünk nem közölték, hogy mit miért csinálnak. Föztek maguknak a gulyáságyúban (tábori konyha), adtak a lovaknak az abrakos tarisznából. Az udvarunkon éjszakáztak a kazalból kihúzott szalmán. Hajnalban fölcuccoltak, a tábori konyhát a löcsös parasztkocsi után kötötték. A katonák szerelvényei a többi kocsira került. A lovaknak tartalékba takarmányt kértek, de nem követelve elindultak. A szerbek már várták őket, résen voltak, de a nagy létszámtól megijedtek. Elmenekültek, még a főtt ételüket is ott hagyták a tábor konyhájukban. A mieinket 3 rádiós és egy parancsnok irányította. Egészen Szabadkáig vonultak, de több hír nem érkezött róluk. A másik katonás esetünk sokkal félelmetesebb vót. Úgy hallottuk, hogy a háború már a végét járja, de a szélből mi is kaptunk. A Back kápolnát körülvevő erdő déli részén a Makó felől érkező (ágyúdörgés

kíséretében) orosz katonák táboroztak le. Derék magasságban vágták a fát, hogy a sátraknak helyet csináljanak. Ráérő idejükbe portyára indultak a környéken. Csoportokba verődve be – becsapódtak a kiválasztott tanyákba. Élelőm és ital érdekölte őket. Hozzánk hatan gyűttek, egyikük kezében karabély vót. Komótosan, de fenyegetően körbejárták az udvart. A fegyveres belerúgott a disznóól ajtajába, majd az anyakocánkra célzott. Nagyon mögjedtünk, hogy lelövi, hisz nekük mindön állatunk fontos vót. Az ijesztgetés után tovább möntek az udvaron. Édesapám műhelyébe nyitottak be, ahol mindig nagy rőnd volt. Akkor éppen az édősanyám sütötte cipók vótak a gyalupadon, hogy hűljenek. Az egyik katona mindet mögfogdosta, körbenézte. Mutogatott apámnak, hogy hozzon kést. A legnagyobbat kettévágta. Az egyik felét a tarisznyájába tőtte, a másikat fölszelte. Pillanatok alatt fölfalták a társaival. Követelték a bort is, „vino, vino”. Kaptak, elégödöten sétáltak tovább. Akkor látták mög a vetőgépet, amelyik javításra vót nálunk. Apámra ordított az egyik, „masina, masina, burzsuj, burzsuj”. A karabélyos fenyegetően, lövésre készen állta. Szörnyű vót ! Biztosan elégük lött az ijesztgetésünkből, mert vigyorogva továbbálltak. Vót okunk félni, mert addigra eljutott a híre egy öttömösi tragédiának. Egy német nevű embőrnek „germán” szóval mondta a nevit a tolmács. Az oroszok a háborús ellenségükre használták ezt. Azt hitték, hogy a gazda is közülük való és emiatt lelőtték. Csúnya világ vót ! Az orosz katonák, amilyen hirtelen gyűttek, olyan hirtelen elmőntek.

Az '50 – es évek eleje sem vót nyugodt. A Határszél hadszíntérré lött kialakítva. A katonák építették, furcsa mód „Béke ároknak” nevezték. A civileket is bevonták, apámmal is dolgoztunk ott. Jó pénzt fizettek. Futóárkokat ástunk. Nádpadrőjuk vót, az oldaluk is kibélelve, hogy ne szakadjon be a homok. Még cölöpöket is levertünk, dróttal biztosítottuk. Ezők az árkok cikk – cikkben helyezkődtek el, így védték az ott tartózkodókat az ellenséges golyóktól. Bunkerek is épültek, úgynevezett fröccsentött betonból. Többnyire géppuska fészkeknek szánták, de elsősegély nyújtásra alkalmas is vót köztük. Aránylag jól fölszerelték ezőket. Közben a határon túl is készülődtek, de ők nem öltek bele annyi pénzt, mint a magyar állam. Mire elcsőndesedtek vóna a bajok körülőttünk, behívtak katonának. 1956–ot irtunk.

Az elosztóhelyön az vót a szisztéma, hogy mindönkit a lakóhelyétől a lehető legtávolabbra irányítsanak. Így kerültem a déli határ közeléből a nyugati határ közelébe. Már ott is feszült vót a helyzet a pesti események miatt. Az újoncok itták mög a levit. A kiképzésünkre visszatartott két katona rajtunk töltötte ki a mérget.

Még forradalmároknak is tituláltak bennünket. Töttek róla, hogy pokollá tögyék a napjainkat. Testileg, lelkileg gyötörtek bennünket. A szombathelyi 3 hónapos kiképzés után 100 főt kivezényeltek az osztrák határ védelmére. Köztük voltam én is. Gyanús mozgás esetén riadóztatták az őrsöket. 23 volt belőlük. Három hétig tartott ez a kemény, idegfeszítő munka. Géppuskás tanfolyamon köllött részt vönni. Titkos távmondatokat is szerkesztöttünk, géppuska állásban is vótunk. Történt ott sok mindön, csak nyugalom nem vót három évig. 1959 – ben végre leszereltem. Alig vártam, hogy újra a szeretteimmel lögyek és civil életöt élhessek.

Elbeszélte: Krisztin Imre

Gyűjtötte: Barsi Józsefné

Hogy készült az ásoththalmi kenyér?

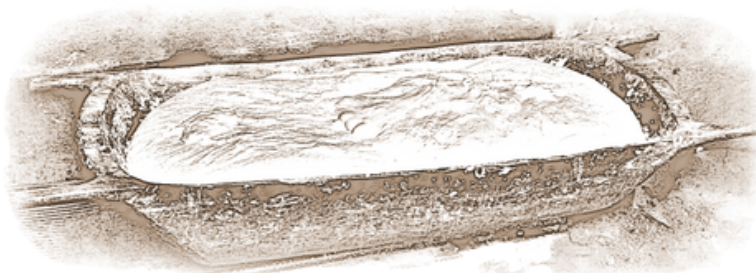
Már előtte nap meg szitáltuk a lisztet, akkor leáztattuk a morzsótkát, azt nem tudom tudják-e, hogy mi. Az élesztőt lekellett áztatni az megkelt, utána lisztel felkellett dörzsölni és akkor bele tettük egy ruha zacskóba ott mögszáradt. Kenyér sütés előtti délutánon leáztattuk a morzsótkát kovász lett belőle, akkor az meg kelt, akkor utána beletettük a megszitált lisztbe, a teknő egyik fele így még üresen maradt. Ott megint hajnalig kelt, le volt takarva egy sütőruhával, régen úgy hitták, hogy sütőabrosz, és hajnalra meg kelt. Akkor ledagasztottam és ahány kenyeret sütöttem, akkor annyi marok söt kellett tenni. Akkor kb. 4–5 kg-os kenyerek voltak. Amikor ledagasztottam, amikor láttam, hogy kezd kelni a szakajtóba, akó' az vót, abba bele volt terítve egy konyharuha, amit úgy hittak, hogy szakajtóruha. És akkor befütöttük a kemencét 5–6 kéve rözsét volt egy pizskafa, amivel megpizskáltuk a kemence alján a parazsat, ha szikrázott a kemence alján, akkó' már azt jelentette, hogy elég jó meleg. Akkor le pizskáltuk a parazsat, vót szénvonyó azzal és vizes söprűvel le söpörtük a hamut, hogy tiszta legyen a kemence alja. A kenyeret ráborítottam a sütőlapátra, akkó' volt ott víz gyorsan megmosdattam a kenyeret, után késsel félig körbe vágtam és amikor kelt, akkor úgy ki dudorodott. Aztán kb. kettő vagy kettő és félórára megsült. A kenyeret amikor beraktam a kemencébe tízperc után be

kucsantottam, hogy látszik-é, hogy pirul nagyon, ha igen, akkó' ez előkét egy kicsit megnyitottuk, hogy szaladjon ki a gőz. Utána vissza csuktuk és lestük, hogy mikor sül meg. Ha megsült, akkó' ki szedtük, leraktuk sorba a földre egy ruhára és amikor másnapra kihült, akkó' állítottuk föl és raktuk sorba. Azt akkó' másfél hétig is elég volt a kenyér. De ugye attól függött kinél hányan voltak a családba.

Elbeszélte: Szögi Jánosné Ónozó Anna

Gyűjtötte: Papp Renáta

Kerítésépítés

„1958-óta lakom itt. Akkó hoztak ide- kezdi Etelka néni a történetét. Abba az időbe nem úgy vót, hogy, mint a mai lányok mög a fiúk, hogy otthon érzik magukat. Éngöm, mikó idehoztak, azt se tudtam, merre kő mönni, hogy haza mönjenek. Na jóvan. A férjem bemutatta a falut, hát bizony ez nagyon homokos vót, sáros vót, mindönütt picike házak vótak. Mindönütt sok kis egyszerű házak. Kúptetős házat akkó nem löhetött építeni még annak sé, aki bírt. Csak mind ilyen kis nyereg tetős, kis égy szobás, konyhás lakások vótak. Na hát aztánmög szoktam, mert bejártam a paprika beváltóba dolgozni. Férjem a vasúton dolgozott, ott is ismerködtünk mög, és akkó hát ebbül házasság lött. A férjem sé mondta azt, hogy itt a portája van neki, hanem utána vezetött ide, hogy majd ide köll építeni, de ez csak égy ilyen homokos terület volt, sé kerítés sé sémmi. Akko ez az utca olyan vót, hogy itt libák, tehén, disznó, itt végig csupa sár vót, homokos vót, mög hát őrizgették a libákat, égy - két epörfa vót, azon tartották őket, és akkó, így próbálták. Na, oszt akkó', a Sági János polgármester lött, és végigjárta és akko kikötötte, hogy mindönkinek lögyön bezárt területe, hogy a jószág közterületre né mönjön.

Eljártunk az erdőbe gubacsot, botfát, tányérrica szarat szödni, oszt ebbü lött a kerítés. Az építőanyagot a kisvonattal tudtuk kihozni Szegedről. Régön nagyon virágosvót ez az utca. A szomszédok rendszeresen jártak a piacra hogy ilyen-olyan virágot vögyenek. Így vót.”

Elbeszélte: Csóti Jánosné Etelka néni

Gyűjtötte: Páricsi Beáta

Konzervgyár

Nagyon szerettem bejárni Szegedre, és ott dolgoztam az élelmiszer részen. Égysző gyütt egy olyan történet, hogy drágább lősz a buszjárat, mindön drágább lősz. Akko pedig jó gondolja, hogy a mórthalmiakat és az ásoththalmiakat nem hozzák csak úgy ingyen. De úgy jó szíivel búcsúznak el, és akko ott helyben válasszanak munkát. Ú, olyan rosszú esött mindönkinek, me' azé jó vót ott Szegedön. Aztán ha mögkivántunk ebédkó valami konzervet, akko mögmelegítötük vízbe, s azt öttük. Na, de ettü elestünk. Visszakerültem én is Ásoththalomra, oda ahol van most is az élelmiszer rész, ahol most is mindent készítenek. Hát ott sokkal többet köllött dolgozni. Nem vót olyan, hogy hát most mögcsináltuk a munkát, léülhetünk, mert szóltak, hogy mié ülünk? Végig köllött dolgozni a nyolc órát. Hát sokkal rosszabb volt. Szegedön sokkal jobb volt. No, de hát kibírtam, és onnét mentem nyugdíjba. Elmöntem 53 éves korban. Jó volt.

Elbeszélte: Kiri Istvánné Rozika néni

Gyűjtötte: Páricsi Beáta

Mekkora volt a Rózsa-fa

A Rózsa fárul anyukámék mesétek annak idején. Jártak a Bokor Zoltánnak dolgozni föl a járásba, a Kőrös érrül fölgyalogoltak. Égyször nem értek oda, és kérdözték, hát kislányok, legényök, hun vótatok. Hát, tekintetös úr, mondták, mögnéztük, hogy hányan bírjuk körú ölelni a Rózsa fát. Hát, akkor is már vastag lehetött. A történetit hallottam, de többet nem tudok rúla.

Elbeszélte:

Gyűjtötte: Papp Renáta

Részletek Krisztin Imre emlékmorzsáiból:

HATÁR –ESETEK

Milyen volt a határvonal?

Kezdetben igen egyszerű vót a határvonal. Vót egy vizesárok és olyan földbe szúrt oszlopok, amelyeknek a felső végét szalmacsóvával tekerték be. A szerbek állomáshelye a Garai csőszház (erdészház) vót, ismertebb nevén Karola. Az örökös katonák unalomból, vagy provokálásból beljebb, beljebb rakták a karókat ezön az oldalon. A mieink mög vissza a helyükre. A környékbeliek ezt „csóvarakodásnak” nevezték. A vizes árokról beszéltek, hogy az egyik gazda tehenével és a mellőle el nem választható birkájával mi lött. Előbb a tehén, majd utána a birka ugrotta át az árkot. Ha úgy vesszük, határt sértöttek. A tehén később ügyesen visszajött, de a birka nélkül. A gazdaasszony kereste, de még estig sem került elő. Nagy kár vót ez a családnak, hiszen nagy szegénységben éltek ők is. A bátor asszony már sejtötte, hogy mi történhetött, ezért elmönt a halasi parancsnokságra panaszt tönni. Egy napjába került, de sikerült kideríteni a parancsnoknak a birka sorsát. Odaát paprikást főztek belőle. Vigasztalásul az asszony mögkapta az árát.

Hogyan mehettek át az emberek a határon?

Sokan jártak piacozni Szabadkára a faluból. A mi környékünkről is, Határszél, Kis-gátsor, Gátsor, VIII. kerület. Ki gyalog mönt, ki biciklivel, vagy lovas kocsival. Adtak, vöttek. A Garai háznál simán átengedték őket a szerbek. A visszaút már bonyolult vót. Némely katona önkényesen vámot szödütt. Az egyik asszony hóna alól kikapta a hírósen finom szabadkai cipöt, amit magyar pék sütött. Vót, akinek a biciklijét vöttek el, vagy amit éppen kiszömöltek. A magyarok tiltakozása vagy hatott, vagy nem. A szerbek még a verést is beigérték néha.

Volt katonai mozgás is?

A piacozás egyre veszélyesebbé vált úgy 1941 táján. Szabadka felöl háborús zajok hallatszödtak. Hat éves forma vótam, amikor előttünk vonult el egy magyar katonai alakulat. A Magyar erdő közelében, tölünk úgy kb. 500 m –re három ágyút ástak be a földbe. A célzó pajzs és a csöve Szerbia felé iránytva. A szüleim nyugtalanok löttek, de a katonák nem beszélhettek velük, tötték

amit parancsba kaptak. A gulyáságyúban (tábori konyha) főztek maguknak. A lovakat abrakos tarisznyából ötették. Az udvarunkon éjszakáztak a kazalból kihúzott szalmán. Hajnalban fölcuccoltak. A tábori konyhát a löcsös parasztkocsi után kötötték, a katonák szerelvényeit a többire pakolták. A környéken lakóktól takarmányt kértek a lovaknak. Kértek, de nem követeltek! Három rádiós és egy parancsnok irányításával elindultak. Az utasításokat Halasról kapták. A szerbek már várták őket, de a nagy létszámtól mögijedtek. Úgy elmenekültek, hogy az ételt is a tábori konyhájukon hagyták.

A mieink Szabadkáig vonultak. Attól kezdve veszélyben éreztük magunkat, féltünk.”

Rívó– erdő

Úgy lött Rívó erdő, képzeld el, érdekes az egész neköm is, hogy möntek át Jugóba Szabadkára vásárolni, gyalog vagy biciklivel, akkó’ amikor mán möntek, volt egy gyerek sírás valahol. Azt gondolták, hogy ott az anyja valahol, csak sír a kicsi és nem ér rá az anyja, hogy valami mást csinál, és amikor gyüttek vissza jó idő múlva, hát még mögén sirt a gyerök. Nahát, akkor oda möntek és nem volt sénki a közelibe, valaki létötte és ott hagyta szegény kisgyerököt. Aztán, tán űk elvitték, és aztán errű elnevezték, hogy Rívó erdő.

Elbeszélte: Papp Ferencné Temesvári Irén

Gyűjtötte: Papp Renáta

Rókabögyös

Rókabögyös úgy keletkezött, hogy vót egy idős asszony, annak voltak tyúkjai a róka elvitte a tyúkját a tyúk rikácsolt, és a néni meg elkezdett kiabálni, lehet, hogy a szomszédoknak, hogy viszi a róka a bötyöst, a tyúk volt az a bögyös.

Elbeszélte: Papp Ferencné Temesvári Irén

Gyűjtötte: Papp Renáta

Rúzsza Sándor

Apai nagyapám, szegény nyugodjon békibe, egyszer őrizte a teheneket a Bögyösi iskolánál, mert ott laktak, aztán arra mönt Rúzsza Sándor és az én nagyapámnak mutatta az újjával, hogy csönd nehogy elmondja valakinek, hogy ütett ott láttá. Azt olyan érdekös volt, hogy apám neköm aztán elmesélte, hogy most is emlékszőm rá.

Elbeszélte: Papp Ferencné Temesvári Irén

Gyűjtötte: Papp Renáta

Tóth István vőfély

Nagyon fiatalon kezdtem el dolgozni a TSZ fogatosaként. A 60'-as évek második felére már gyakorlottnak számítottam a munkában. Egyre több helyre hívtak, hogy másokkal együtt segítsek a lakodalmin násznépet fuvarozni. Vacsorára is hivatalosak voltunk, kedvemre figyelhettem a vőfély szereplését. Érdekösnek találtam, de nem gondoltam, hogy valaha is részem lösz benne. 1975-ben úgy hozta a sors, hogy az egyik rokon nem talált vőfélyt a kitűzött időpontra. Arra gondoltak a sógorék, hogy ha legalább a vendégek beköszöntését elvállalnám, sokat segítenék nekik. Addig beszéltek, hogy rábólintottam. Fölkerestem Szabó Pista bácsit, aki a mi lakodalmunkban volt a vőfély. Nagy örömmel adta át nekem a köszöntő verset.

„Dicsértessék az Úrjézus tisztelt Násznagy uram, akinek e házra végtelen gondja van. Új vendégekkel szolgállok, akiket Násznagy uram kezébe ajánlok. Fogadja jó szívvél a tisztelt családot, és az általuk hozott becses ajándékot! Fogjon velük kezet, és egy pohár borral kínálja meg őket!”

Akkoriban az volt a szokás, hogy a „lányos” és a „fiús” háznál egy hét eltéréssel tartották a lakodalmat. Mindkét helyön előadtam a „tudományomat”. Híre mönt a dolognak, és kezdtek

hívni máshova is. Úgy voltam vele, hogy levállalom, de ahhoz többet köll tudnom. Eljárogattam Szabó Pista bácsihoz. Mög akartam ismerni és tanulni egy hagyományos lakodalom menetét. Szívesen segített, sőt örült, hogy talán lösz folytatója, utódja. Kisebb-nagyobb sikereket értem el, egyre jobban kedvet kaptam hozzá. Az egyik lakodalomban vendégként volt ott a tanító mesteröm. Odajött hozzám és azt mondta:

„– Fiam, nem foglak agyon dicsérni, nehogy fölemelkedve érezd magad. Azt viszont mögmondom, hogy néköd ezt csinálnod köll tovább!”

Mögfogadtam a tanácsát. Észre sem vöttem, és az életöm részévé vélt a vőfélykedés. 1984-től sajnálatos okokból pár évig kényszer szünetöt köllött tartanom. A jóérzésű emberek viszont mellém álltak. Addig győzködtek, hogy folytattam tovább. A környékről is sok meghívást kaptam. Nagyon boldog időszak következött. 2015-ben két fontos jubileumhoz érkeztem:

30 év alatt 900 lakodalmat vezényöltem le! Természetesen folytatni szerettem volna, de felfrissített tudással. Életöm párjával vőfélytalálkozóra kezdtem járni.

Földesen 1-2 évente jönnek össze a hagyományörzők a Kárpát-medencéből, körülbelöl 120-an. Három napig möghatározott forgatókönyv szerint mutatkoznak be egymásnak. Egyik évben egy pohárköszöntő nótát vittem magammal. Mórahalmon hallottam, elkértem a szövegét, mert úgy éreztem, hogy a tartalma nagyon illik erre a közösségre. Jól gondoltam, mert nagy sikere vót. Így szól:

„Tele van a boros pohár,
Koccints, kedves Vendég!
Érezd magad úgy minálunk,
Ahogy otthon tennéd!
Akárhonnan jöttél hozzánk,
Itt jó szíivel látunk,
Bármerre jársz, köszönt hazánk,
A mi kis országunk.

Újra tele van a pohár,
Nóta csendül benne,
Dalolj velünk, megtanítunk
A magyaros jókedvre!
Minden cseppre azt kívánom,
egészségre váljon,
Barátság a legnagyobb kincs,
Ezen a világon!”

Tanulságos, hasznos napokat töltöttünk együtt. Emlékfa ültetésével gondoltunk, azokra, akik sajnos már nincsenek közöttünk. Ilyenkor figyelünk föl arra, milyen kevés fiatal van közöttünk. Félő, hogy majd nem lösz, aki tovább vigye a „vőfély botot”. Ez elgondolkodtató, kicsit szomorú.

De a vidámság és möglepetés az igazán jellemző ezekre a találkozókra. A távolságok ellenére értesülünk egymás sikereiről, és együtt örülünk neki. Pl. az én kerek évfordulóm híre is eljutott

Földesre. A záró ünnepségen a polgármester asszony számomra váratlanul ezt mondta:
„Most pedig a 900-as Pista bácsit kérem, jöjjön ide, hogy együtt köszönthessük!”
Nagyon jól esött, igön csak möghatódtam.

A másik kedvenc helyünk Szabadka, Népkert. Ide évente, január utolsó szombatján mögyünk. Itt kevesebben vagyunk és csak bő egy napig maradunk. Batyus bálát szerveznek a helyiek, nótázhatunk, verselhetünk, de személyenkint mögszabott ideig. Az egyik alkalommal azt a ritmust vittem magammal, amit a lánykérésre indulás előtt mond a vőfély:

„Isten rendelése szerint útra kell indulnunk,
hogy a vőlegényünk számára szép menyasszonyt hozzunk.
Mindannyian arra kérjük a Jó Istent,
hogy ezen az utunkon oda és vissza,
Gond és baj nélkül segítsen meg minket!”

A harmadik kedves helyünk Ruzsán van. Dr. Szanka János nyugdíjas állatorvos szervezi a hagyományörző lovas kocsis lakodalmat, az idén XIX. alkalommal. Érdekessége, hogy önként jelentkezőkkel rendezik a lakodalmat, tehát szerepjáték, nem valódi az ifjú pár. Engem vőfélynak kért fel a rendező, tehát én valódi vagyok. Nagy élvezettel vőszök részt ja tákban. A nejemmel minden találkozáóról feltöltődve jövünk haza, és alig várjuk a következő alkalmat. Az igazi lakodalomban a vőfély munkája felelősségteljes, és sokrétű. Nagyon fontos aprólékosan átbeszélni a családdal a lakodalom menetét. Ez több alkalmat igényöl. A szakácsokkal és a zenészekkel is egyeztetni köll, hogy zökkenőmentes lögyön az együttműködés. Miután az előkészületek lezajlódtak és a lakodalom időpontja is biztossá vált, elkezdődhet a hívogatás. Sokáig tartotta magát az a szokás, hogy a vőfélyt lovas kocsival vitték a möghívottak házához. A lakodalom napján a násznép szállítására hívott lovas kocsik sorrendjének is hagyománya van. A földísztésüket a koszorús lányok és barátnőik végzik. Színes szalagokat kötnek a kocsikra és a lovakra. (Előtte nap, ugyanez a „brigád” a lagzi helyét díszítette.) Vidám zeneszóval indul el az esküvőimenet, amit a muzsikusok kocsija zár. Ennek hallatán kimönnék a ház elé az embörök, így köszöntik a násznépet. A vőfély és néhány asszony fonott kaláccsal és borral kínálja őket. A hagyomány szerint ezzel vonják be a nem möghívottakat a család örömébe. Az esküvöről hazaérve az ifjú pár fonott kalácsot kap a szülöktől, hogy a szeretet és béke jeléül osszák szét a násznép között. A lakodalom egy vidám családi ünnep ugyan, de vannak „sírós” pillanatai is. Ilyenek:

-A menyasszony és a vőlegény elköszönése a szüleiktől.

-Az ifjú pár beköszöntése a násznép előtt.

Érthető, hogy elérékenyülnek, hiszen a szülők számára bizonyossá válik hogy felnőtt a gyermekük, el köll engedniük. Az ifjaknak pedig a megszokott életük helyött egy új kezdődik, amit közösen építenek majd föl. A vőfélynak ilyenkor tudnia kell „átlendíteni” őket a szomorúságon, hogy tovább folytatódjon a vígság. A zenészek sokat segíthetnek ebben. A vacsora mindig a himnusz éneklésével kezdődik.

Az étkek sora hagyományosan:

Tyúkleves, pörkölt, sült, krumpli és tészta köretek, torták, apró sütemények, rétesek..., itókák-főleg borok, hogy jobban csússzanak le a finomságok.

A lakodalmak fénypontja az ifjú pár gyertyafény keringője, majd az átöltözésük után a menyecske tánc. A vendégek nagy része valamennyi pénz ellenében mögtáncoltatja az új asszonyt és az új embört. Tréfás feladatokat is adnak, hogy a hangulat még jobb lögyön. Az ifjú férj vet véget a táncnak azzal, hogy mögváltja a párját és kiszalad vele. Ennek a hagyománynak az volt a célja, hogy az összegyűlt pénzzel segítsék a fiatalokat a közös életük indulásában. A vőfély feladata tulajdonképpen ezzel véget ér, de még elköszön:

-„Most haza kell indulni,

Az új pártól illően el kell köszönni.

Őket a kis házban magukra hagyjuk,

Hogy szerelmükbe sokat ne zavarjunk.

Turbékoljanak galambok módjára,

Szaporodjanak jövő ilyen tájra.

Akkor jövünk majd a nagy keresztelőre,

Jót mulatunk, mondhatom előre.

Az lesz ám a legszebb a világon,

Addig is a Jóisten mindenkit megáldjon!”

Úgy érzöm, hogy a mai napig ugyanolyan szível-lélekkel vagyok vőfély, mint 1975-ben, amikor elkezdtem. Sok szép emléket és örökös barátságokat köszönhetők ennek a „népi mesterségnek.” Remélöm, hogy még sokáig őrizhetöm ezt a régi-régi hagyományt!

A történetet lejegyezte: Barsi Józsefné

Ásotthalom, 2020. nyara

Ásotthalom régön

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

Készült:

TOP-5.3.1-16-Csl-2017-00002. kódszámú

Közös kincsek – összetartó közösség: Mórahalom és térsége
a helyi identitás és kohézió erősítéséért
című pályázat keretében

Kiadó:

Ásotthalom Nagyközségi Önkormányzat

